

ČESKÁ REPUBLIKA
ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Krajský soud v Ostravě rozhodl samosoudkyně JUDr. Kateřinou Štěpánovou, Ph.D., ve věci

žalobce: J. K.

proti
žalované: Česká správa sociálního zabezpečení
sídlem 225 08 Praha 5, Křížová 25

o žalobě proti rozhodnutí žalované ze dne 30. 8. 2023, o starobní důchod

takto:

- I. Žaloba se zamítá.
- II. Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.

Odůvodnění:

I. Vymezení věci

1. Předmětem soudního přezkumu je rozhodnutí žalované o zvýšení starobního důchodu o částku za vychované děti (dále pro zjednodušení též jen „výchovné“) podle § 34a zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů („zákon o důchodovém pojištění“).
2. Žalovaná v prvním stupni žádost žalobce o výchovné rozhodnutím ze dne 17. 7. 2023 zamítla pro nesplnění podmínek předpokládaných čl. II zákona č. 323/2021 Sb., kterým se mění

zákon o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů („zákon č. 323/2021 Sb.“).

3. Námitky žalobce proti rozhodnutí ze dne 17. 7. 2023 žalovaná napadeným rozhodnutím zamítla.

II. Relevantní skutková zjištění

4. Dne 8. 10. 1999 požádal žalobce o starobní důchod. Z žádosti mj. vyplývá, že nepožádal o uznání péče o děti (viz kolonka 7 formuláře). Starobní důchod byl žalobci přiznán k datu 9. 12. 1999. Dne 18. 1. 2016 požádal o pozůstalostní důchod po zemřelé manželce J.K Manželka žalobce zemřela dne X; vdovecký důchod byl žalobci přiznán k datu X.
5. Součástí spisu jsou i osobní a evidenční list důchodového pojištění žalobce. Plyne z nich, že žalobce byl v období od února 1962 do prosince 1976 a od ledna 1977 do června 1986 zaměstnán, za každý jednotlivý rok vykázal plný počet odpracovaných dnů, tedy nevykázal žádnou náhradní dobu zaměstnání (pojištění). Dále jsou u žalobce evidovány vyloučené dny takto: 10 vyloučených dnů v roce 1986, 7 v roce 1987, 30 v roce 1988, 26 v roce 1991, 38 v roce 1993, 56 v roce 1994, 118 v roce 1995, 55 v roce 1996 a 142 v roce 1997. V evidenčních listech jsou pak v letech 1977–1985 evidovány dny pracovní neschopnosti. Celková doba pojištění žalobce do 9. 12. 1999 činila 44 roků a 2 dny. Z osobního listu jsou patrné výše vyměřovacích základů žalobce.
6. V osobním a evidenčním listu důchodového pojištění zemřelé J. K. je zaznamenáno čerpání mateřské (či jiné) dovolené takto: placená mateřská dovolená od 2. 10. 1972 do 1. 4. 1973, řádná dovolená od 2. 4. 1973 do 16. 4. 1973, neplacená dovolená od 17. 4. 1973 do 31. 7. 1973; další placená mateřská dovolená od 1. 2. 1978 do 1. 8. 1978, neplacená mateřská dovolená od 23. 8. 1978 do 28. 2. 1979. Celková doba pojištění J. K. do 23. 11. 2007 činila 44 roků a 95 dnů; doba pojištění bez náhradních dob činila 40 roků a 27 dnů. V roce 1986 jsou evidovány 3 vyloučené dny, v roce 1988 je evidováno 43 vyloučených dnů, v roce 1989 jsou evidovány 3 vyloučené dny, v roce 1991 jsou evidovány 3 vyloučené dny, v roce 1994 je evidováno 78 vyloučených dnů a v roce 1995 je evidováno 37 vyloučených dnů. Taktéž jsou patrné výše vyměřovacích základů. V evidenčních listech jsou v letech 1972–1988 evidovány dny pracovní neschopnosti a náhradní doby pojištění korespondující s osobním listem důchodového pojištění.
7. Dne 1. 12. 2022 požádal žalobce u Okresní správy sociálního zabezpečení v Ostravě o zvýšení starobního důchodu za vychované děti, J. K., narozeného dne X (nabytí zletilosti v roce X), a E.B., rozenou K., narozenou dne X (nabytí zletilosti v roce X).
8. Součástí žádosti o výchovné je i čestné prohlášení žadatele o výchově dítěte (kolonka D). Žalobce takto prohlásil, že osobně a v největším rozsahu pečoval od narození do zletilosti o obě své děti a že v uvedené době o děti pečoval v menším rozsahu též druhý rodič.
9. S ohledem na prohlášení žalobce o tom, že o děti E. a J. pečoval osobně od jejich narození do zletilosti, správní orgán prvního stupně žalobce vyzval dne 21. 2. 2023 za účelem

Shodu s prvopisem potvrzuje J. V.

posouzení rozhodujícího podílu na výchově a zjištění skutkového stavu, o kterém nejsou důvodné pochybnosti, ke sdělení: 1) v čem spočíval větší rozsah jeho osobní péče o děti oproti matce; 2) zda, jakým způsobem a v kterém období ovlivnila péče o děti negativně jeho pracovní kariéru (uvedením doby zaměstnání s kratším pracovním úvazkem, čerpáním ošetřovného o nemocné děti a apod.); 3) kdo o děti osobně a celodenně pečoval do dětí do 4 let jejich věku.

10. Na výzvu reagoval žalobce sdělením ze dne 20. 3. 2023. Uvedl, že se o děti starali s jeho zesnulou manželkou společně. Manželka ovšem měla náročnou profesi (lékařka ve fakultní nemocnici), proto zajišťoval větší péči on, což mělo dle žalobce za následek také menší výdělky i důchod oproti manželce. Dále popsal, jak konkrétně pečoval o děti. V případě nemoci o děti převážně pečoval on, což ovlivnilo jeho pracovní kariéru, zejména kariérní postup. Pokud jde o péči v raném věku dětí (do 4 let), uvedl, že tehdy právní řád neumožňoval mužům být na rodičovské dovolené, proto s dětmi byla první 3 měsíce (u syna) a prvních 6 měsíců (u dcery) manželka. Poté byly děti převážně v předškolních zařízeních, příp. o ně pečoval žalobce nebo paní na hlídání. Ke svým tvrzením navrhl důkaz svědeckým výsledkem dcery.
11. Žalovaná rozhodla v prvním stupni dne 17. 7. 2023. Žádost žalobce zamítla s tím, že nezajišťoval východu dětí v největším rozsahu. Poukázala na to, že matka dětí ve svém profesním životě vykazala období, kdy z důvodu čerpání mateřské výdělečnou činnost nevykonávala vůbec.
12. Námitky žalobce žalovaná napadeným rozhodnutím zamítla a rozhodnutí ze dne 17. 7. 2023 potvrdila. Z nárokových podkladů je zřejmé, že matka osobně celodenně pečovala o děti od narození po dobu mateřské, resp. rodičovské dovolené, tj. v období, kdy jeden z rodičů musí o děti celodenně pečovat. Z podkladů navíc nevyplývá, že v období od narození dětí do jejich zletilosti nedošlo k poklesu vyměřovacích základů žalobce. Rovněž je splněna podmínka výchovy dítěte po dobu deseti let. Je nepochybné, že se účastník řízení podstatně podílel na výchově dětí, ale podmínka péče v největším rozsahu splněna nebyla.

III. Žaloba

13. Žalobce má za to, že splnil všechny zákonem stanovené podmínky pro přiznání procentního navýšení starobního důchodu z důvodu výchovy dětí.
14. Žalobce považuje napadené rozhodnutí za nezákonné, nesrozumitelné a nedostatečně odůvodněné. Má za to, že žalované předložil dostatečné argumenty a navrhl rovněž důkazy k jejich prokázání, avšak žalovaná se jimi vůbec nezabývala.
15. Výklad příslušných ustanovení zákona č. 323/2021 Sb. považuje za diskriminační. Pokud by podmínku péče v největším rozsahu naplnila matka, která byla s dítětem na mateřské dovolené, nemohli by muži z úplných rodin dosáhnout na tuto dávku, neboť tehdejší právní řád neumožňoval, aby na mateřskou dovolenou odešel otec.
16. Žalobce navrhl zrušení napadeného rozhodnutí.

IV. Vyjádření žalované

17. Žalovaná osvětluje smysl tzv. výchovného. Uvádí, že z hlediska účelu výchovného je třeba považovat za osobu, která výchovu zajišťovala ve větším rozsahu, tu z pečujících osob, v jejíž kariéře se ve větším měřítku projevovaly složky výchovy, které mohly negativně ovlivnit délku doby zaměstnání a výdělky pečující osoby. Zdůrazňuje, že právě předškolní věk dítěte a první roky povinné školní docházky jsou obdobími, kdy má výchova dítěte nejvýznamnější dopad na pracovní kariéru rodiče.
18. Žalovaná vyzdvihuje, že o uznání výchovy pro muže lze uvažovat zejména v případech, kdy péče matky skončila z jakýchkoliv důvodů ve velmi nízkém věku dítěte nebo kdy dítě bylo ve velmi nízkém věku svěřeno do výchovy otce.
19. Žalovaná navrhlá zamítnutí žaloby jako nedůvodné.

V. Posouzení věci krajským soudem

20. Krajský soud poté, co ověřil, že žaloba byla podána včas v souladu s ustanovením § 72 odst. 1 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „s. ř. s.“), přezkoumal napadené rozhodnutí v souladu s ustanovením § 75 odst. 2 s. ř. s. v mezích žalobních bodů.
21. O žalobě rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť pro tento postup byly splněny zákonné podmínky uvedené v § 51 odst. 1 s. ř. s.
22. Žaloba **není** důvodná.
23. Institut výchovného přinesla změna zákona o důchodovém pojištění č. 323/2021 Sb. Nabyla účinnosti od 1. 1. 2023. Vychází z poslaneckého pozměňovacího návrhu (č. 8828, J. Hamáček, sněmovní tisk č. 1230/1, PSP, 8. volební období, 2017-2021, dostupné na www.psp.cz) a zrcadlí se v § 34a zákona o důchodovém pojištění.
24. V případě důchodů přiznaných před 1. 1. 2023 (jako je tomu v nynější věci) se ve vztahu k výchovnému použijí pravidla čl. II (přechodná ustanovení) zákona č. 323/2021 Sb.
25. Podle čl. II bod 1 zákona č. 323/2021 Sb. se starobní důchody přiznané ode dne, který spadá do období před 1. lednem 2023, zvýší o 500 Kč měsíčně za každé dítě, které pojištěnec vychoval, od splátky důchodu splatné v lednu 2023, a to při splnění dále uvedených podmínek. Toto zvýšení (přiznání výchovného) náleží k procentní výměře starobního důchodu.
26. Podle čl. II bod 3 zákona č. 323/2021 Sb. se podmínky výchovy dítěte pro účely přiznání výchovného posuzují u všech pojištěnců podle právních předpisů účinných ke dni, od něhož byl starobní důchod přiznán, a to i v případě, že o dítě osobně pečoval muž. Platí rovněž, že *výchovu téhož dítěte nelze pro účely přiznání výchovného současně započítat více osobám. Vychovávalo-li totéž dítě více osob, přiblíží se k výchově dítěte jen u té osoby, která o dítě osobně*

pečovala v největším rozsahu; to platí i v případě, že u téhož dítěte byla jeho výchova zohledněna při stanovení důchodového věku ženy (zvýrazněno soudem).

27. Podle čl. II bod 4 zákona č. 323/2021 Sb. dle věty první platí, že pokud byl důchodový věk stanoven se zohledněním vychovaných dětí, zvýší se starobní důchod o tzv. výchovné bez žádosti; za vychované dítě se pro účely přiznání výchovného považuje dítě, k jehož výchově bylo přihlédnuto při stanovení důchodového věku.
28. Podle čl. II bod 5 zákona č. 323/2021 Sb. pak platí, že pokud se nepostupuje dle bodu 4. (přiznání výchovného bez žádosti), zvýší se starobní důchod o výchovné na základě písemné žádosti podané na předepsaném tiskopisu. V případě starobních důchodů přiznaných před 1. 1. 2023 lze žádost podat nejpozději do 31. 12. 2024.
29. Žalobci byl starobní důchod přiznán v období (do 31. 12. 2022), pro které se naplnění podmínky výchovy dítěte posuzovalo podle podmínek uvedených v § 32 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění ve spojení s § 4 odst. 2 vyhlášky č. 284/1995 Sb., kterou se prováděl zákon o důchodovém pojištění.
30. V tomto období byla podle § 32 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění podmínka výchovy dítěte pro nárok ženy na starobní důchod splněna, jestliže žena osobně pečuje nebo pečovala o dítě ve věku do dosažení zletilosti alespoň po dobu deseti roků. Pokud se však žena ujala výchovy dítěte po dosažení osmého roku jeho věku, byla podmínka výchovy dítěte splněna, jestliže žena osobně pečuje nebo pečovala o dítě ve věku do dosažení zletilosti aspoň po dobu pěti roků; to však neplatí, pokud žena před dosažením zletilosti dítěte přestala o dítě pečovat.
31. Ve smyslu § 4 odst. 2 vyhlášky č. 284/1995 Sb. se podmínka výchovy dítěte pro nárok ženy na starobní důchod považovala za splněnou též, pečovala-li žena o nezletilé dítě a) od jeho narození do jeho úmrtí, pokud dítě zemřelo po dosažení šesti měsíců věku, nebo b) alespoň poslední tři roky před dosažením věku potřebného podle zákona pro vznik nároku na starobní důchod.
32. Účelem a smyslem výchovného (dle odůvodnění návrhu aplikované právní úpravy) je „posílit důchodové nároky osob, které v průběhu svojí pracovní kariéry zajišťovaly výchovu dětí“... a „ocenit osoby, které získaly významnou zásluhu z hlediska budoucnosti financování základního důchodového pojištění tím, že dlouhodobě zajišťovaly výchovu dítěte...“. Jedná se o finanční částku „v pevně stanovené výši (počáteční hodnota je 500 Kč), o kterou se zvýší procentní výměra starobního důchodu pojištěnce (muže či ženy), který zajišťoval výchovu konkrétního dítěte v největším rozsahu. V případě péče o více dětí se tato částka násobí počtem těchto dětí.“... „Vzhledem k tomu, že osobami, které výchovu dětí v největším rozsahu zajišťovaly, jsou převážně ženy, docílí se tímto opatřením částečného snížení často kritizovaného rozdílu mezi průměrným starobním důchodem žen a mužů. ... Navrhovaná právní úprava reaguje na skutečnost, že průměrný starobní důchod žen je nižší než průměrný starobní důchod mužů.“
33. Výchovné má přispět k narovnání důchodů osob, které osobně pečovaly o děti a tato péče se ve výsledku negativně projevila (s ohledem na nižší výdělky a kratší dobu pojištění) na výši starobních důchodů těchto osob, většinou žen: „Z hlediska postavení žen a jejich mateřské role ve společnosti je třeba reflektovat objektivní a stěžejní změnitelnou skutečnost, že v jejich případě

má výchova dětí závažnější dopad na jejich pracovní kariéru, a tedy i na konečnou výši důchodu. Ačkoliv výchovu dětí nepochybně zajišťují velmi zodpovědně a efektivně i muži, lze kvalifikovaně odhadovat, že u žen dominují ty složky výchovy, které mohly s ohledem na svůj charakter negativně ovlivnit délku doby zaměstnání a výdělky pečující osoby, tj. kdy péče musela být zajišťována „na úkor“ možné pracovní aktivity (ženy pečující o děti ve větší míře vykonávají rutinní a méně finančně ohodnocená zaměstnání, popř. zaměstnání s kratšími pracovními úvazky, která jsou navíc přerušována překážkami v práci z důvodu potřeby péče o dítě). V kariérách mužů se tyto aspekty obvykle nevyskytují a v tomto ohledu je tedy jejich postavení obecně příznivější.“ Tohoto kompenzačního institutu však mohou při splnění zákonných podmínek využít i muži: „nárok na výchovné vznikne i mužům, jestliže zajišťovali výchovu dítěte sami nebo ve větším rozsahu než ženy“.

34. Z výše uvedeného lze mj. dovodit., že v případech, kdy o dítě či děti pečovalo více osob, což je právě případ nyní posuzované věci, je nutno posoudit, která z těchto osob pečovala o dítě v největším rozsahu. Při splnění ostatních podmínek (§ 32 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění ve spojení s § 4 odst. 2 vyhlášky č. 284/1995 Sb.) pak lze nárok na výchovné přiznat.
35. Právní úprava pojem „péče v největším rozsahu“ nedefinuje. Již z jazykového výkladu pojmu je však zjevné, že užití slovního spojení „v největším srovnání“ předpokládá srovnání rozsahu péče ve vztahu k ostatním osobám, které o dítě do jeho zletilosti pečovaly. Je tedy otázkou skutkovou, která z více osob poskytujících dítěti v posuzovaném období péči, tak činila ve srovnání s ostatními osobami v onom, zákonem vyžadovaném, „největším rozsahu“.
36. V souzené věci proto žalovaná postupovala správně, pokud přistoupila k porovnání rozsahu péče poskytované dětem ze strany jejich matky a žalobce tak, aby zjistila, který z rodičů dětem poskytoval péči v největším rozsahu.
37. Krajský soud připomíná, že právní úprava počítá ve vztahu k osobám (ženám), u nichž byl důchodový věk již stanoven (před 1. 1. 2023) se zohledněním vychovaných dětí (viz § 32 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění), se zvýšením starobního důchodu bez žádosti (čl. II bod 4 zákona č. 323/2001 Sb.). Platí totiž vyvratitelná domněnka, že za vychované dítě se pro účely zvýšení důchodu o tzv. výchovné považuje dítě, k jehož výchově bylo přihlédnuto při stanovení důchodového věku. Pokud k takovému zvýšení důchodu při jeho stanovení nedošlo, je třeba o výchovné zvlášť požádat. V návaznosti na posouzení takové žádosti pak může dojít k přiznání výchovného osobě, která o dítě na základě skutkových zjištění pečovala v největším rozsahu a případně (zároveň) ke snížení důchodu osobě (ženě), u níž byl důchod stanoven se zohledněním těchto vychovaných dětí (čl. II bod 7 zákona č. 323/2021 Sb.).
38. Krajský soud poukazuje i na to, že zvláštní část důvodové zprávy k návrhu zákona č. 323/2021 Sb. nevyžaduje posouzení „kvality“ péče. Podstatnou indicí pro naplnění podmínky „péče v největším rozsahu“ je s ohledem na účel právní úpravy vymezení délky časového období, po které neměla posuzovaná osoba v důsledku péče o dítě možnost profesního uplatnění, či po které byla možnost jejího pracovního uplatnění ve srovnání s ostatními pečujícími osobami zjevně snížena.

39. Soud vzal též v úvahu, že tehdy platný zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění účinném do 31. 12. 2000 (dále jen „zákoník práce z roku 1965“) institut rodičovské dovolené určené i pro otce ve smyslu § 158 cit. zákona neznal; ten byl zaveden až ode dne 1. 1. 2001 na základě novely č. 155/2000 Sb., která odlišila mateřskou dovolenou ženy související s porodem od rodičovské dovolené ženy nebo muže související s péčí o malé dítě. Do dne 31. 12. 2000 pracovní právo upravovalo pouze mateřskou dovolenou pro matky. Podle § 157 odst. 1 zákoníku práce z roku 1965 mohla mateřská dovolená v případě manželky trvat až 28 týdnů a k její případné žádosti podle § 157 odst. 2 zákoníku práce z roku 1965 až do tří let věku dítěte. Podle § 159 odst. 5 zákoníku práce z roku 1965 činila minimální délka mateřské dovolené 14 týdnů a nesměla v žádném případě skončit nebo být přerušena dříve než 6 týdnů po porodu.
40. Vycházel z předpokladu, že péče o dítě v období, po které byla pečující osoba na mateřské a rodičovské dovolené, je primární indicií pro vyvratitelnou domněnku, že tato osoba naplnila podmínku péče o dítě v největším rozsahu. Při posouzení podmínky péče v největším rozsahu je ovšem zapotřebí hodnotit péči o dítě během celého období nezletilosti dítěte (shodně viz rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 30. 1. 2024, č. j. 55 Ad 7/2023-26). Z možnosti naplnění podmínky péče v největším rozsahu proto nelze v individuálních případech vyloučit osoby, které o dítě pečovaly i v dalších obdobích.
41. Výše naznačená pravidla žalovaná při svých úvahách v napadeném rozhodnutí respektovala.
42. V případě žalobce není sporu o tom, že splnil podmínky péče o dítě. O obě děti pečoval do dosažení zletilosti alespoň po dobu deseti roků, neboť, jak ostatně sám uvádí v námitkách proti prvostupňovému rozhodnutí: o děti pečovali s manželkou společně.
43. Spornou otázku představuje naplnění podmínky „péče v největším rozsahu“, neboť společně s žalobcem o děti pečovala (a rovněž naplnila podmínky výchovy dítěte) i jejich matka.
44. Podle čl. II bodu 5. přechodných ustanovení k zákonu č. 323/2021 Sb. se v žádosti o přiznání výchovného (ke starobnímu důchodu stanovenému před 1. 1. 2023) uvádějí údaje o vychovaných dětech a o době a rozsahu osobní péče o dítě a čestné prohlášení, že osoba pečovala o dítě v největším rozsahu a že nenastala překážka pro zvýšení starobního důchodu. Tímto způsobem však lze mít výchovu dítěte pro účely přiznání výchovného za prokázanou pouze tehdy, pokud zde nejsou důvodné pochybnosti o tom, že žadatel skutečně je osobou, která o dítě pečovala v největším rozsahu.
45. V pochybnostech je nutno provést dokazování. Ke zjišťování skutečnosti, která z osob pečovala v největším rozsahu, je proto nutné při existenci pochybností přistoupit i tehdy, kdy druhé (jiné) pečující osobě výchovné přiznáno nebylo (např. z důvodu jejího úmrtí, jak je tomu v nynější věci). V takové situaci je na žadateli, aby prokázal, že o vychované dítě pečoval v největším rozsahu. Za tímto účelem má označit i potřebné důkazy (srov. § 52 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „správní řád“).
46. Důkazní břemeno v řízení vedeném na základě žádosti leží primárně na žadateli, nikoli na správním orgánu (srov. např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 15. 11. 2017, č. j. 8 Azs 111/2017-36). Ve výlučném zájmu žalobce tedy bylo, aby nejenom tvrdil, ale i

adekvátně prokázal, že v relevantním období (tj. od narození dětí do jejich zletilosti) vůči osobě jiné (matce dětí) převážně zajišťoval osobní péči a výchovu všech tří dětí. Neobstarání důkazů oprávněnosti žalobcova požadavku nelze klást k tíži žalované.

47. Při posouzení žádosti žalobce správní orgán zjistil, že matka dětí a manželka žalobce ve svém profesním životě vykazala z důvodu péče o děti období, kdy výdělečnou činnost nevykonávala vůbec, a to po dobu mateřské dovolené či plynule navazující neplacené dovolené, přičemž se nejedná o pouhé 3, resp. 6 měsíců, jak tvrdí žalobce, ale jedná se o delší časový úsek (srov. bod 6 narativní části tohoto rozsudku). Toto zjištění je patrné z obsahu správního spisu – konkrétně z evidenčních listů a osobního listu důchodového pojištění.
48. Žalobce v žádosti o výchovné uvedl, že o děti pečoval druhý rodič v menším rozsahu. Ze spisu je přitom zjevné, že otec dětí byl po celou dobu, tj. od narození obou dětí do jejich zletilosti, zaměstnán na plný úvazek. Do 30. 6. 1986 nejsou zaznamenány žádné náhradní doby pojištění, žalobce vykazal plný počet odpracovaných dnů. Jedná se přitom o období od narození do dovršení necelých 14 let syna J. (narozen X) a do 8 let dcery E. (narozena X), tedy o období věku dětí, kdy se předpokládá největší rozsah osobní péče o děti. Podklady vykazují i záznamy o vyloučených dnech žalobce, jak byly specifikován v bodě 5 narativní části rozsudku. V období let 1977–1984 jde nicméně o pracovní neschopnosti. Pokud jsou pak od roku 1986–1995 evidovány vyloučené dny náhradní dobu pojištění, jedná se již o období, kdy dětem bylo 14, resp. 8 a více let. Z evidenčních listů žalobce přitom neplyne, že by došlo k poklesu vyměřovacích základů žalobce. Naopak, jeho vyměřovací základy se postupně zvyšovaly (výjimkou jsou roky 1989 a 1990; v těchto letech však nejsou zaznamenány žádné vyloučené dny).
49. V tomto kontextu proto nemůže obstát názor žalobce, že právě on pečoval o děti od jejich narození do jejich zletilosti v největším rozsahu, a to ani za situace, kdy u obou rodičů lze zaznamenat vyloučené doby. Naopak. Je nesporné, že v raném období života obou nezletilých dětí představovala hlavní pečující osobu matka: ona čerpala mateřskou či obdobnou dovolenou, její vyměřovací základy poklesly, zatímco otec docházel do zaměstnání na plný úvazek.
50. Právě tato nevýhoda (nemožnost uplatnění, resp. horší uplatnění na trhu práce s dopady do výše příjmu pečující osoby), která zpravidla dopadala na osoby (ženy) pečující o dítě ve věku vyžadujícímu celodenní péči, má být institutem výchovného kompenzována. Ona kompenzace slouží k napravení zásahu do pracovních a výdělkových možností toho rodiče, který nastal z důvodu osobní péče o dítě, typicky právě v raném věku dítěte. Výchovné má „vyvážit“, resp. „zmírnit“ omezení vzniklé v důsledku této péče, projevující se ve výsledku negativně ve výši starobního důchodu osoby pečující v „největším rozsahu“.
51. Z evidenčních listů J. K. jednoznačně vyplývá pokles hrubého výdělku v období časově souvisejícím s narozením prvního i druhého dítěte. V roce 1972, kdy se narodil syn J. a matka o něj pečovala, poklesl její hrubý výdělek na částku 7 417 Kč (4 800 Kč + 2 817 Kč) oproti výdělku ve výši 9 600 Kč, který dosahovala v letech 1966 až 1971. V období roku 1978, kdy se narodila dcera E., činil hrubý roční výdělek matky 6 957 Kč oproti výdělku ve výši 35 881 Kč, který vykazala v roce 1977, či 40 753 Kč v roce 1976. Stejně tak v roce 1979 vykazala

matka hrubý výdělek ve výši 29 940 Kč oproti následujícímu roku 1980, kdy je zaznamenáno 48 229 Kč.

52. Krajský soud na tomto místě dodává, že již v žádosti o výchovné (srov. vysvětlivka č. 3 formuláře žádosti) byl žalobce poučen o výkladu pojmu „péče v největším rozsahu“. Formulář jednoznačně vysvětluje, že za osobu, která péči zajišťovala v největším rozsahu lze zpravidla považovat tu z pečujících osob, v jejíž pracovní kariéře se v největší míře projevovaly složky výchovy, které mohly negativně ovlivnit délku doby výdělečné činnosti, pracovní úvazek či výdělky pečující osoby. Žalobcovo tvrzení, že není uvedeno, jakým způsobem může podmínku péče v největším rozsahu splnit, není pravdivé.
53. Správní orgán v návaznosti na čestné prohlášení žalobce vyzval k doložení skutečností podstatných pro přiznání nároku na výchovné, v jeho případě konkrétně k prokázání naplnění podmínky péče v největším rozsahu. Žalobce měl osvědčit (srov. bod 9 narativní části tohoto rozsudku), v čem spočíval větší rozsah jeho péče o děti oproti jejich matce, jak a ve kterém období ovlivnila péče o děti negativně jeho pracovní kariéru, kdo osobně a celodenně pečoval o děti v raném věku. Na výzvu žalobce reagoval vyjádřením obsahujícím popis obsahu jeho péče o děti.
54. Správní orgán postupoval v souladu s ustanoveními § 12 písm. b) a § 53 odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, která mu zakládá pravomoc k provádění příslušných úkonů směřujících zejména ke zjištění či prověření splnění podmínek pro přiznání dávky.
55. Žalovaná proto vycházela z podkladů, které si sama zajistila a ze kterých zjistila, jak již bylo uvedeno výše, že o nezletilé děti od jejich narození do jejich zletilosti pečovali oba rodiče společně, přičemž to byla matka, která čerpala mateřskou dovolenou a o děti pečovala v jejich nejranějším věku, což bylo spojeno s poklesem jejich vyměřovacích základů (tato skutečnost není žalobcem nijak sporována).
56. K závěru o tom, že otec o děti pečoval v největším rozsahu, nelze dojít ani na podkladě reakce žalobce na výzvu žalované ze dne 20. 3. 2023. Nelze jednoznačně usoudit, že profese manželky a tvrzený větší rozsah péče ze strany žalobce vedl k nižším výdělkům otce a jeho nižšímu starobnímu důchodu. Výše výdělku závisí na několika faktorech, např. i na dosaženém stupni vzdělání, místu výkonu práce, náplni práce či na zaměstnavateli. Obecně lze totiž předpokládat, že vysokoškolsky vzdělaná osoba, povoláním lékař, která svou kvalifikaci po studiu nadále prohlubovala (atestace), bude mít výdělek vyšší než např. osoba středoškolsky vzdělaná. Pro určení výchovného je důležitý pokles příjmů, tedy vyměřovacího základu, který se projevil v nynější věci právě u matky dětí právě a v důsledku čerpání mateřské dovolené.
57. Žalobce popsal, v čem spočívala jeho péče o děti (např. běžná denní péče, doprava do/z předškolních a školních zařízení). Ani tato žalobcova tvrzení nevedou k závěru, že o děti pečoval ve větším rozsahu. Péče pracujícího rodiče mimo pracovní dobu totiž spadá do výkonu jeho rodičovské odpovědnosti (povinnosti rodičů uspokojovat potřeby svých dětí po celou dobu jejich nezletilosti).

58. Podle § 858 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, rodičovská odpovědnost zahrnuje povinnosti a práva rodičů, která spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění; vzniká narozením dítěte a zaniká, jakmile dítě nabude plné svéprávnosti. Trvání a rozsah rodičovské odpovědnosti může změnit jen soud. I dle § 31 odst. 1 zákona č. 94/1963 Sb., zákona o rodině, představovala rodičovská zodpovědnost souhrn práv a povinností a) při péči o nezletilé dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, b) při zastupování nezletilého dítěte, c) při správě jeho jmění.
59. Žalobcem předestřený způsob, kterým o své děti pečoval, nikterak nevybočoval z jeho práv a povinností plynoucích mu z výkonu jeho rodičovské odpovědnosti. Je to naopak celodenní péče o děti v jejich raném věku a její dopady do možností pracovního uplatnění v té době primárně pečující osoby (matky dětí), kterou zákonodárce hodlal kompenzovat přiznáním výchovného.
60. Vyloučené dny, které mohou zahrnovat i ošetřovné, jsou sice v nynější věci znatelné u obou rodičů. Žalobci se nicméně nepodařilo prokázat, že o děti pečoval v největším rozsahu, a proto nemohl být se svou žádostí úspěšný. Z napadeného rozhodnutí je zřejmé, z jakých podkladů žalovaná vycházela, jak je hodnotila, o jaké důvody žalovaná své rozhodnutí opřela. Žalovaná citovala zákonná ustanovení, ze kterých vycházela, vyložila také smysl a účel institutu výchovného. Správní orgán postupoval ve věci tak, aby zjistil stav, o němž nejsou důvodné pochybnosti (viz § 3 správního řádu). Při zjišťování skutkového stavu si žalovaná opatřila dostatek podkladů, a následně žalobce vyzvala k doložení skutečností podstatných pro přiznání nároku za výchovné, které tvrdil a které nekorespondovaly s obsahem listinných podkladů. Žalobci se nepodařilo prokázat, že o děti pečoval v největším rozsahu.
61. Námitka ohledně nesrozumitelnosti, zmatečnosti a nedostatečného odůvodnění rozhodnutí je proto nedůvodná.
62. Žalobce v reakci na výzvu žalované (viz bod 9 rozsudku) navrhoval provedení výsledku dcery E. B., načež v žalobě namítal, že se žalovaná navrhanými důkazy vůbec nezabývala. Tato námitka je nedůvodná; neprovedení důkazu nemělo vliv na zákonnost rozhodnutí, přičemž správní orgán nebyl daným návrhem vázán (srov. § 52 s. ř.). Správní orgán žádné pochybnosti o tom, který z rodičů v nynější věci poskytoval péči v největším rozsahu, neměl. V rozhodnutí správního orgánu prvního i druhého stupně je jednoznačně odůvodněno, proč v prvním stupni žalovaná nepřisvědčila tvrzení žalobce o tom, že vykonával péči v největším rozsahu on (vyloučení matky z výdělečné činnosti v důsledku čerpání mateřské dovolené). Relevantní zpochybnění tohoto závěru přitom žalobce v námitkách, ani v žalobě, nepřináší. Důkaz výsledkem dcery žalobce by byl nadbytečný i s ohledem na smysl a účel výchovného, jak byl připomenut shora. Ze správního spisu je evidentní, že největší negativní dopad na pracovní uplatnění měla celodenní péče o děti v jejich raném věku právě u matky dětí (k otázce nadbytečnosti důkazů srov. přiměřeně například rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 27.7. 2022, sp. zn. 3 As 98/2020-26, bod 22).

63. Krajský soud v obecné rovině souhlasí s tím, že by výchovné nemělo být přiznáno pouze na základě toho, že matka čerpala mateřskou či rodičovskou dovolenou. Pro určení toho, kdo se pro účely přiznání výchovného staral o dítě v největším rozsahu, je totiž klíčové výchovu posuzovat jako celek během celého období nezletilosti. Výklad ustanovení zákona č. 323/2021 Sb. není diskriminační, jak se snaží naznačit žalobce. Výchovné je na rozdíl od snížení důchodového věku koncipováno jako nárok „genderově neutrální“. Vázat tento nárok na splnění podmínky výchovy dítěte tak, jak je definována ve stávající právní úpravě [§ 32 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění a § 4 prováděcí vyhlášky č. 284/1995 Sb.], by bylo diskriminační vůči mužům, neboť s institutem „výchovy dítěte“ se až dosud v základním důchodovém pojištění pracuje výlučně ve vztahu k ženám. Zatímco nárok na snížení důchodového věku zůstane dočasně zachován i nadále pouze pro ženy, nárok na výchovné vznikne i mužům, jestliže zajišťovali výchovu dítěte sami nebo ve větším rozsahu než ženy. Pojem „péče v největším rozsahu“ právní úprava blíže nedefinuje. Podstatnou indicií pro naplnění této podmínky je s ohledem na účel právní úpravy vymezení rozsahu časového období, po které neměla posuzovaná osoba v důsledku péče o dítě možnost profesního uplatnění, či po které byla možnost jejího pracovního uplatnění ve srovnání s ostatními pečujícími osobami zjevně snížena. Nelze samozřejmě uzavřít, že výchovné náleží ženě, protože byla s dítětem na mateřské a rodičovské dovolené. Pokud by u muže nastaly okolnosti, které by měly negativní vliv na jeho pracovní kariéru (např. rozvod, opuštění dítěte matkou v nízkém věku dítěte, nemoc či úmrtí matky), měl by za splnění dalších podmínek nárok na výchovné právě tento muž. V nyní posuzovaném případě ovšem taková skutečnost nenastala. Byť lze žalobci přičíst významný podíl na péči o děti, a to zejména při náročné profesi manželky, nelze uzavřít, že by péči o děti vykonával oproti matce v největším rozsahu.
64. Lze tak přisvědčit závěru žalované, že žalobce nesplnil podmínky pro přiznání nároku na výchovné.

VII. Závěr a náklady řízení

65. Krajský soud na základě shora uvedeného dospěl k závěru, že žalobou napadené rozhodnutí je přezkoumatelné a zákonné. V řízení soud rovněž neshledal žádné vady, k nimž by soud musel přihlédnout z úřední povinnosti. Krajský soud proto žalobu jako nedůvodnou zamítl (§ 78 odst. 7 s. ř. s.).
66. O náhradě nákladů řízení mezi účastníky soud rozhodl podle § 60 odst. 1 s. ř. s. Žalobce v řízení úspěšný nebyl a žalovanému nad rámec jeho úřední činnosti žádné náklady nevznikly. Soud proto žádnému z účastníků právo na náhradu nákladů řízení nepřiznal.

Poučení:

Proti tomuto rozsudku lze podat kasační stížnost ve lhůtě dvou týdnů od doručení tohoto rozhodnutí k Nejvyššímu správnímu soudu.

Nejvyšší správní soud kasační stížnost proti tomuto rozsudku odmítne pro nepřijatelnost, pokud nebude svým významem podstatně přesahovat vlastní zájmy stěžovatele.

Podmínkou řízení o kasační stížnosti je povinné zastoupení stěžovatele advokátem, pokud stěžovatel nebo jeho zástupce nemá vysokoškolské právnické vzdělání.

V Ostravě 4. září 2024

JUDr. Kateřina Štěpánová, Ph.D.
samosoudkyně